

АНАЛІЗ СТАНУ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ANALYSIS OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF HUMANITIES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

У статті розглянуто питання іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти. Зроблено психолого-педагогічний аналіз стану іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти. Наведено погляди вчених на питання іншомовної підготовки. Окреслено перспективи подальшого дослідження проблеми іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти.

Ключові слова: іншомовна підготовка, гуманітарні спеціальності, професійне спілкування, іноземна мова, заклади вищої освіти.

В статье рассмотрены вопросы иноязычной подготовки будущих учителей гуманитарных специальностей в учреждениях высшего образования. Сделано психолого-педагогический анализ иноязычной подготовки будущих учителей гуманитар-

ных специальностей. Приведены взгляды ученых на вопрос иноязычной подготовки. Определены перспективы дальнейшего исследования проблемы иноязычной подготовки.

Ключевые слова: иноязычная подготовка, гуманитарные специальности, профессиональное общение, иностранный язык, учреждения высшего образования.

The article deals with the questions of foreign language training of future teachers of humanities in higher education institutions. It is made a psychological and pedagogical analysis of foreign language training of future teachers of humanities in higher education institutions. The views of scholars on the question of foreign language training are given. The prospects for further study of the problem of foreign language training are determined.

Key words: foreign language training, humanitarian specialties, professional communication, foreign language, institutions of higher education.

УДК 811.1181-373.611

Мулик К.О.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри західних і східних мов та методики їх навчання
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У сучасних умовах життя спілкування іноземною мовою стало важливим компонентом професійної діяльності, зокрема діяльності вчителя. У зв'язку з цим процес іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) є актуальною проблемою сьогодення.

Згідно з постановою КМУ № 266 від 29 квітня 2015 р. «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувача вищої освіти» до гуманітарних спеціальностей належать: релігієзнавство, історія й археологія, філософія, культурологія, філологія.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Тенденція зростання уваги до проблеми професійної підготовки майбутніх учителів, започаткована К. Ушинським, В. Сухомлинським, Й. Песталоцці, значно розширилася і поглибилася в дослідженнях українських учених М. Вашуленка, І. Беха, А. Богуш, М. Іванчук та ін.

У наукових доробках І. Зязюна, А. Капської, Л. Мацько, Л. Савенкової розкриваються проблеми формування професійної комунікативної культури майбутнього вчителя як складової частини його педагогічної компетентності.

Приділяти значну увагу проблемі професійної підготовки майбутніх вчителів А. Михальська, В. Пасинок, Г. Сагач, М. Пилинський, Л. Савенкова.

Питанню навчання студентів фахового спілкування іноземною мовою присвячені праці сучасних вчених І. Бермана, Г. Борозенець, Е. Комарової, Т. Серової, О. Тарнопольського, С. Фоломкиної та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Проблема іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у ЗВО є актуальною, оскільки з її успішною реалізацією передбачається досягнення мети якісної освіти, тобто освіти конкурентоздатної, спроможної забезпечити майбутньому фахівцеві можливість самостійно досягти як професійних, так і життєвих цілей, самоствердитися в різних соціальних сферах.

Вважаємо, що процес іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей буде успішним у тому разі, якщо буде врахований міжпредметний зв'язок, що складає основу інтегрованого підходу. Інтеграційні процеси у професійній підготовці посідають важливе місце, оскільки вони спрямовані на реалізацію формування цілісної системи знань і вмінь особистості, розвиток її творчих здібностей і потенційних можливостей.

Мета статті. Враховуючи актуальність порушеної проблеми, ми поставили за мету здійснити психолого-педагогічний аналіз стану проблеми іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Вирішення актуальних проблем якісної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у ЗВО пов'язане з необхідністю підвищення рівня фахової майстерності, іншомовної культури, конкурентоздатності. В умовах зростання вимог до педагогічної підготовки фахівців, в умовах постійної модернізації освіти та використання новітніх технологій у процесі навчання проблема іншомовної підготовки студентів стає першочерговою.

Метою навчання іноземній мові у вищих навчальних закладах є оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації та набуття професійно спрямованої іншомовної компетентності для успішної подальшої професіоналізації.

Дедалі частіше іноземну мову вивчають не тільки для загального спілкування, а й для підвищення професійного рівня та розширення ділових якостей. Це пов'язано з реформуванням політичних, економічних і культурних сфер діяльності, їх орієнтацією на спільне партнерство із закордонними країнами, а також на сучасні міжнародні стандарти.

Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків ставить перед вишами необхідність пошуку нових підходів до викладання іноземної мови з метою підготовки високоякісного спеціаліста, кваліфікація якого підвищується завдяки володінню іноземною мовою. Позитивним моментом у популярності іноземної мови на сучасному етапі є той факт, що студенти потенційно цікавляться предметом «Іноземна мова за професійним спрямуванням», і це приводить до збільшення кількості годин викладання.

Навчання іноземній мові майбутніх фахівців повинно розглядатися крізь призму їхньої подальшої професійної діяльності. Важливим завданням навчання іноземної мови за професійним спрямуванням майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей є формування спеціалізованої компетенції у сферах професійного та ситуативного спілкування, оволодіння новітньою фаховою інформацією.

Важливе значення у вивченні іноземної мови має усвідомлення загальнолюдських цінностей, що сприяє поглибленню уявлень про актуальні проблеми соціально-політичного життя, отримання інформації про пам'ятки історії та твори мистецтва. Вивчаючи мову іншої країни, студенти порівнюють отриману інформацію з життям рідної країни, а це сприяє діалогу культур. Також процес вивчення іноземної мови є важливим засобом підготовки майбутніх фахівців до практичної діяльності, оскільки практичні завдання є основою підготовки до будь-якого виду професійної діяльності, де комунікативний аспект має велике значення як у процесі праці, так і у процесі особистісного зростання. Вивчення іноземної мови є важким процесом, що вимагає терпіння, великої концентрації та впевненості в успішності його завершення. Тому, щоб домогтися результатів у вивченні іноземної мови, необхідна відповідна мотивація, без якої бажання зникає дуже швидко і процес вивчення мови втрачає ефективність. Тобто, необхідне чітке розуміння того, для чого це потрібно та які нові можливості можуть відкритися завдяки знанням іноземних мов.

Вважаємо, що процес іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальнос-

тей у ЗВО буде успішним в тому разі, якщо буде врахований міжпредметний зв'язок, який складає основу інтегрованого підходу. Інтеграційні процеси у професійній підготовці посідають важливе місце, оскільки вони спрямовані на реалізацію формування цілісної системи знань і вмій особистості, розвиток її творчих здібностей і потенційних можливостей.

Значну увагу питанню інтеграції приділяли такі провідні сучасні українські методисти та дидакти, як О. Савченко, Р. Мартинова, М. Фіцула, С. Боднар та ін.

Необхідність впровадження інтегрованих курсів у систему професійної підготовки обґрунтовується у працях І. Бім, С. Гончаренка, І. Козловської, Ю. Стиркіної та ін.

Здійснено вдалі спроби запровадження інтегрованого підходу до викладання іноземної професійно-орієнтованої мови на економічних, правових, природничих спеціальностях (результати експериментів викладено у дослідженнях М. Сиви, Т. Панової, Т. Ємельянової, Т. Вепревої, М. Багарядцевої, Т. Друженко).

Сучасна система вищої освіти спрямована на формування високоосвіченої, інтелектуально розвиненої особистості з цілісним уявленням картини світу, з розумінням глибини зв'язків явищ і процесів. Предметна роз'єднаність стає однією з причин фрагментарності світогляду випускника вищої школи. Введення інтеграції предметів у систему освіти дозволить вирішити завдання, поставлені наразі перед вищою школою і суспільством загалом.

Варто зазначити, що об'єднання іноземної мови з іншими предметами має на меті вирішувати проблеми, з якими не можна впоратися лише в межах однієї дисципліни через необхідність застосування знань різних наук. Одним із ефективних способів організації навчання у вищій школі за проблемною ознакою є інтегровані курси іноземної мови із фаховими дисциплінами. Створення таких комплексних дисциплін певною мірою також вирішує завдання розробки та впровадження методів інтенсивного навчання, що є важливим у сучасних умовах.

Концепція інтеграції в освіті виникла ще на початку ХХ ст. у зв'язку зі збільшенням обсягу наукових знань. Перші практичні спроби створення освіти на інтегрованій основі були зроблені Д. Д'юї, С. Швацьким, М. Рубінштейном та ін. Необхідність впровадження інтегрованих курсів у систему освіти обґрунтовується у працях І. Бім, С.У. Гончаренка, І. Козловської, Н. Миропольської, А. Даффа, А. Малєя, Ю. Стиркіної та ін.

Теоретичні основи дидактичної інтеграції, з'ясування сутнісних ознак інтеграції, її механізмів розглядаються в працях І. Алекберової, В. Безрукової, Г. Беляєвої, М. Бєрулави, Р. Гуревича, М. Іванчук, Д. Мальцевої, О. Максимової,

В. Паламарчук та ін. Питання інтеграції педагогіки з іншими науками висвітлювалися в дослідженнях В. Краєвського, А. Петровського, Н. Талізної. Наукові доробки Г. Глейзера і В. Ледньова розкривають шляхи інтеграції в змісті освіти. Проблему розробки і впровадження в навчальний процес інтегрованих курсів вивчали К. Гуз, В. Ільченко, Л. Лук'янова, В. Сидоренко, Н. Талалуєва. Технологічні підходи інтеграції в освіті (співробітництво, інтегративні семінари, комбіновані заняття, інтегративні форми партнерства тощо) розглянуті в наукових доробках Ф. Беста, Л. Кеммена, Л. Клінберга та ін. Концептуальні засади до впровадження інтегративного підходу в освіті з'ясовували Л. Артем'єва, В. Загвязинський, І. Зверев, І. Ібрагімов, М. Махмутов, К. Мулик, В. Семенов, М. Сердюкова, Г. Серіков, І. Яковлев та ін. Фрагментарні відомості щодо упровадження інтегративного навчання в практику професійної підготовки учителів природничих спеціальностей зустрічаються в працях Л. Дубіцької, З. Клименко, М. Пака, Ю. Шапрана, О. Шкільової та ін.

Проте відсутні спеціальні дослідження, присвячені питанню інтегрованого навчання в контексті іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у ЗВО.

Поняття «інтеграція» походить від лат. *integer* – цілий; *integratio* – відновлення, заповнення, об'єднання. Словники тлумачать поняття «інтеграція» як об'єднання в ціле будь-яких окремих частин, пов'язаність окремих частин і функцій системи загалом, процес зближення та зв'язку наук, що відбувається одночасно з процесами їх диференціації [1, с. 240].

У сучасній освіті інтеграцію трактують як провідний принцип розвитку освітніх систем. М.Г. Іванчук розглядає інтеграцію як «принцип здійснення освітнього процесу, який ґрунтується на взаємному доповненні різних форм пізнання дійсності, чим і створює умови для становлення багатомірної картини світу і пізнання себе в ньому. У цьому розумінні вона виступає засобом універсальної освіти людини» [5].

Е.Г. Азімов та А.М. Щукін визначають «інтегроване навчання» як навчання, що заперечує розподіл знань за окремими дисциплінами; як навчання, пов'язане із цілісним сприйняттям світу, яке повністю відповідає сучасним поглядам на процес навчання та його результати [4, с. 93].

Згідно з визначенням Т.Б. Вепревої, інтеграція – це природний взаємозв'язок наук, навчальних дисциплін, розділів і тем різних предметів на основі провідної ідеї та провідних положень, що супроводжуються глибоким, послідовним, багатограним розкриттям процесів і явищ, які вивчаються [2]. Інтегроване навчання орієнтоване на подолання недоліків традиційної предметної системи, зближення і взаємозалежність дисциплін. Результатом

інтеграції в освіті стає створення нового курсу, дисципліни, системи вправ, які мають комплексний характер, впливають на формування якісно нових знань студентів, розвивають здатність до творчого мислення й аналізу і, передусім, виступають одним із визначальних факторів оптимізації навчального процесу.

Більш детально сутність педагогічної інтеграції було розкрито в дослідженні Р.Ю. Мартинової, що визначила предметну та процесуальну інтеграцію. Перша передбачає предметну цілісність, якій властивий синтез знань із різних галузей наук, об'єднаних загальним змістом. Зауважимо, що інтеграція іноземної мови за предметною ознакою неможлива, оскільки ця дисципліна не має власного змісту. Тоді об'єднання різних за змістом навчальних предметів (іноземної мови та будь-якої фахової дисципліни) може відбуватися на основі процесуальної цілісності, яка характеризується взаємопов'язаним і взаємозалежним досягненням цілей навчання професійним та іншомовним знанням і вмінням, що відповідає ознакам процесуальної інтеграції [6, с. 81].

Вимоги сьогодення призвели до визначення необхідності використання найбільш ефективних засобів і технологій у навчальному процесі задля досягнення такої мети, як володіння студентами іншомовним спілкуванням. Тому, на нашу думку, доцільно говорити про **інтегративну основу іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у ЗВО**.

За умов ізольованої предметної системи навчання студенти сприймають дисципліни фрагментарно, що перешкоджає цілісності освіти. Саме тому, як писав Й. Песталоцці, необхідно «поєднати в нашій свідомості схожі та споріднені предмети, аби внести більшу ясність у наші уявлення, і після повного їх з'ясування підвищити до чітких понять» [7].

Висновки. Згідно з метою дослідження нами зроблено аналіз психолого-педагогічної літератури з питання іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у ЗВО. Ми дійшли висновку, що процес іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у ЗВО передбачає участь в інтеграційних процесах, оскільки наближення до чужої лінгвокультурної спільноти та можливість міжкультурного спілкування відповідають сучасним нормам цивілізованого світу, які ґрунтуються на взаємопроникненні, взаємодоповненні та взаємоповазі різних культур. Відтак інтегроване навчання іноземних мов видається необхідною основою іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у ЗВО. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у визначенні теоретичних засад вивчення проблеми іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у ЗВО.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Енциклопедія інновацій / за ред. Р. Дяківа. К.: Міжнародна економічна фундація, 2012. 599 с.
2. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков). СПб: «Златоуст», 1999. 472 с.
3. Бим И.Л. Профильное обучение иностранным языкам на старшей ступени общеобразовательной школы. Проблемы и перспективы. М.: «Просвещение», 2007. 211 с.
4. Вепрева Т.Б. Обучение профессионально-ориентированной иноязычной лексике студентов неязыковых специальностей на основе интегри-

рованного курса: дисс. ... канд. пед. наук. Санкт-Петербург, 2012. 182 с.

5. Іванчук М.Г. Інтегроване навчання: сутність та виховний потенціал. Виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання. Чернівці: Рута, 2004. 99 с.

6. Мартынова Р.Ю. Виды интегрированных процессов обучения профессиональной деятельности студентов неязыковых вузов. Науковий вісник ПНПУ ім. К.Д. Ушинського. 2010. № 9–10. С. 80–89.

7. Песталоцци И.Г. Избранные педагогические произведения. М., 1963.